Redactiunea, Administratiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.

Birourile de anunciuri:
Brașovŭ, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Donneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Prețulŭ insertiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta" ese în fiă-care di

Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.

Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.

Abonamentulŭ pentru Brasovŭ:
a administrațiune, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anu 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și insertiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 214. Brașovŭ, Lunĭ-Marțĭ, 28 Septemvre (10 Octomvre) 1893.

Nou abonamentŭ la „GAZETA TRANSILVANIEI"

Cu 1 Octomvre 1893 st. v.
se deschide nou abonamentŭ, la care învităm pe toți amicii și sprijinitorii fóiei nóstre.

Prețulŭ abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria:

pe unŭ anŭ	12 fl.
pe șése lunĭ	6 fl.
pe trei lunĭ	3 fl.

Pentru România și străinătate:

pe unŭ anŭ	40 francĭ
pe șése lunĭ	20 „
pe trei lunĭ	10 „

Abonamente la numerele cu data de Dumineca:

Pentru Austro-Ungaria:

pe unŭ anŭ	**2 fl.**
pe șése lunĭ	**1 fl.**

Pentru România și străinătate:

pe unŭ anŭ	**8 francĭ**
pe șése lunĭ	**4 „**

Abonarea se póte face mai ușorŭ prin **mandate postale.**

Administrațiunea
„Gazetei Transilvaniei".

Cestiunea naționalitățilorŭ în dieta ungurésca.

Precum amŭ prevĕdutŭ, s'a încinsŭ în dieta ungurésca, din incidentulŭ rĕspunsurilorŭ preaînalte dela Boroș-Sebiș, o discusiune mare asupra cestiunei naționalitățilorŭ și în specialŭ asupra cestiunei române.

Se'nțelege de sine, că ceea ce s'a vorbitŭ și se va mai vorbi în camera ungurésca despre naționalitățĭ și despre politica, ce voiesce sĕ o urmărésca guvernulŭ față cu ele în viitorŭ, ne interesézá în așa mĕsură, încâtŭ ne-amŭ decisŭ a publica în tótă estensiunea lorŭ desbaterile din dietă privitóre la acéstă cestiune.

A făcutŭ enunciațiunĭ fórte importante ministrulŭ-președinte Wekerle și ministrulŭ de interne Hieronymi despre politica și intențiunile guvernului față cu naționalitățile. Ministrulŭ Hieronymi s'a ocupatŭ în deosebĭ multŭ cu Românii, desfășurândŭ unŭ programŭ completŭ privitorŭ la resolvarea cestiunei române.

Idea conducĕtóre, care formézá firulŭ roșu alŭ enunciărilorŭ miniștrilorŭ, este că massa cea mare a poporului românŭ, „care e inteligentŭ, muncitorŭ, blândŭ și ușorŭ de guvernatŭ", trebuie scósă de sub înrîurința agitatorilorŭ și de aceea aceștia trebuiescŭ sĕ fiă combătuțĭ cu tótă asprimea legii.

Pentru ajungerea acestui scopŭ ministrulŭ Hieronymi propune trei remedii capitale: întâiu sĕ i se dea ocasiune inteligenții române de a-șĭ câștiga aicĭ pânea, ca sĕ nu fiă silită a trece în România pentru a-șĭ asigura esistența; alŭ doilea sĕ se îmbunătățéscă starea materială a preoțimei române și a învĕțătorilorŭ, nisuindŭ ca sĕ fiă crescuțĭ în spiritŭ patrioticŭ și sĕ devină „apostolĭ ai ideei de statŭ maghiarŭ"; alŭ treilea sĕ se îmbunătățéscă administrația în ținuturile locuite de naționalitățĭ, pentru-că nimicŭ nu mână pe poporŭ mai ușorŭ în brațele agitatorilorŭ, ca décă plângerile lui nu întîmpină dreptate și lecuire grabnică la autoritățĭ.

Ministrulŭ pretinde mai departe dela societatea maghiară, ca sĕ-șĭ eserceze „influința ei contopitóre", devenindŭ mai puținŭ esclusivă ca până acuma.

In fine condamnă d-lŭ Hieronymi programulŭ nostru naționalŭ dela 1881 în totalitatea sa dicêndŭ, că cu cei, carĭ stau pe basa lui, nu se vorŭ putea întêlni nicĭ-odată, căcĭ ei, Ungurii, stau pe o *basă cu totulŭ alta;* ei cerŭ recunóscerea necondiționată a ideei de statŭ maghiarŭ.

Intréga pressă ungurésca, fără deosebire de partidŭ, face elogiurĭ d-lui Hieronymi pentru discursulŭ-programŭ, ce l'a rostitŭ.

Noi nu ne putemŭ pronunța asupra acestui însemnatŭ discursŭ, până ce nu-lŭ vomŭ puté comunica în întregulŭ sĕu cetitorilorŭ noștri și ne mărginimŭ pentru adi a lăsa sĕ urmeze raportulŭ despre desbaterile dietei:

*

In ședința de Joi a dietei unguresci s'a începutŭ faimósa desbatere în afacerea rĕspunsurilorŭ preaînalte dela Boroș-Sebișŭ și Güns.

Cetindu-se mai întêiu petiția clubului centralŭ alŭ independenților din Budapesta, în afacerea rĕspunsului dela Boroș-Sebișŭ, raportorolŭ Bela **Horváth**, după ce cetesce textulŭ rĕspunsurilorŭ preaînalte către Episcopulŭ *Pavelŭ* și *Mețianu*, dice: „E fórte greu a conchide din aceste cuvinte ale regelui, că aicĭ ar puté fi vorba de o enunciațiune anticonstituțională. Cum-că Maiestatea Sa a condamnatŭ demonstrațiunile de stradă, nu trebue motivatŭ, căcĭ toțĭ suntemŭ de părere, că acéstă manifestațiune de stradă e periculósă." După ce dér nu este nicĭ unŭ motivŭ obiectivŭ, care ar justifica cererea de a trage la rĕspundere pe guvernŭ pentru acele rĕspunsurĭ, raportorulŭ propune de a depune petiția din vorbă, după desbatere, în archiva dietei.

Nicolae **Bartha**: Mai 'nainte d-lŭ raportorŭ a cetitŭ acele rĕspunsurĭ, pe carĭ le-a datŭ Maiestatea Sa în Boroș-Sebișŭ deputațiunilorŭ clerului greco-catolicŭ și greco-orientalŭ. Mĕ rețină așa-déră dela repetarea acestora. In amêndouĕ rĕspunsurile se țintesce lămuritŭ la acele agitațiunĭ, carĭ se manifestă în timpulŭ din urmă, în modŭ neînfrânatŭ: în bisericile române, în societatea română și mai alesŭ în pressa română. Rĕspunsulŭ regescŭ face unŭ binevoitorŭ apelŭ, în interesulŭ scutirei păcii dintre naționalitățĭ. Așa-déră ascuțișulŭ cunoscutei agitațiunĭ române, ataculŭ și calumnia acesteia, nu este îndreptată contra vre-unei naționalitățĭ, ci directŭ contra națiunei maghiare. Décă rĕspunsulŭ regescŭ, țintindŭ la aceste agitațiunĭ, totușĭ doresce a accentua numai pacea dintre naționalitățĭ, atuncĭ rĕspunsulŭ regescŭ degradézá națiunea maghiară la naționalitate.

Tóte păturile națiunei maghiare iau cu durere cunoscință despre acésta, și e norocŭ, că în tenérea constituției nóstre, guvernulŭ este datorŭ cu rĕspunsŭ pentru cuvintele și faptele Corónei, căcĭ altfelŭ fiindŭ, s'ar sgudui acea alipire sinceră și cinstită, care o nutresce fiă-care Maghiarŭ față de corónă, și acésta nu numai din fidelitate obligătóre, ci și pentru convingerea neclătinată, că tocmai așa Ungaria are lipsă de dinastia Habsburgică, precum dinastia Habsburgică are lipsă de noi. (Așa! așa! în stânga). Décă déră în vorbirea mea se cuprinde acusațiune, acésta privesce esclusivŭ pe guvernŭ.

Insĕmnătatea și ponderositatea espresiunei vătĕmătóre, după credința mea, numai așa se póte judeca, décă vomŭ lua puținŭ la esaminare *natura cestiunei române.* (S'audimŭ! S'audimŭ!) Nicĭ una dintre cestiunile politice nu este a cărei înțelegere și tratare, sĕ fiă așa de grea, ca cestiunea de naționalitate, fiind-că aicĭ trebue sĕ ne tragemŭ sémă cu alipirea către limba maternă, cu tradițiunile trecutului, cu credința în viitorŭ și cu puterea iubirei de rassă. Așa déră trebue sĕ aruncămŭ în cumpĕnă astfelŭ de factorĭ, carĭ rĕsarŭ din lumea spirituală a poporului, așa déră carĭ fórte cu greu sĕ potŭ mĕsura cu cumpĕnă judecății sănĕtóse. In cestiunea acésta se conglomerézá o întrégă mulțime de sentimente, de dorințe și de suferințe, și o încarcă, fiind-că atragŭ în ea momente justițiare, administrative, de guvernare și economice. Dér décă vomŭ separa de fondulŭ cestiunei tóte elementele, carĭ nu se țină de ea, atuncĭ vedemŭ, că cestiunea română se ivesce în patria nóstră, ca o aparițiune socială și politică.

S'a întêmplatŭ, On. dietă, ceea ce n'arŭ fi fostŭ iertatŭ sĕ se întêmple pe lângă o guvernare și educațiune înțeléptă, că adecă în cei din urmă trei-decĭ de anĭ, s'a formatŭ înaintea ochilorŭ noștri o *societate română.* Sub scutulŭ guvernelorŭ și alŭ legilorŭ, ei (Românii) și-au creatŭ viéță bisericéscă, școlastică, economică, culturală deosebită. Pe tóte ramurile activității publice ei au apăsatŭ caracterulŭ de rassă: balŭ românescŭ, kulturegylet românescŭ, maialŭ românescŭ, reuniune de cântărĭ românéscă, institutŭ de banĭ românescŭ, istoriă românéscă.

Colomanŭ **Thaly**: Și colorĭ românescĭ pe stindarde.

Nicolae **Bartha**: Colorĭ românescĭ; și într'acestea ei computá cu mare băgare de sémă, că în organismulŭ statului maghiarŭ, câțĭ funcționarĭ românĭ suntŭ aplicațĭ, și în armată câțĭ ofițerĭ românĭ servescŭ? In acéstă isolare de rassă, ei nu mai țină séma, decâtŭ de acele ramificații ale vieții publice maghiare, carĭ se potŭ aduce în imediată atingere cu rassa lorŭ; însĕ ei nu iau absolutŭ nicĭ o cunoscință despre sciința, arta, desvoltarea literaturei maghiare (Așa e! Așa e! în stânga estremă), ci ei între ei nutrescŭ în sufletele lorŭ cea mai desfrânată ură față de totŭ ce e maghiarŭ (Așa e! Așa e! în stânga estremă). Pentru a înțelege gradulŭ acestei ure voiu aduce o singură faptă înaintea On. diete, care s'a publicatŭ de curêndŭ și într'o fóiă de di. In comuna Săcalulŭ de Câmpiă din comit. Turda-Arieșŭ a muritŭ nevasta unui Maghiarŭ, cu numele Vas Károly. Femeia de origine era Română, dér pe lângă bărbatulŭ ei s'a maghiarisatŭ; ea însĕ și-a păstratŭ religia gr. or. Bărbatulŭ așa-déră, voi sĕ-șĭ înmormênteze femeia după ritulŭ gr. orient. După-ce cosciugulŭ a fostŭ astupatŭ, bărbatulŭ voi sĕ pună crucea pe mormêntŭ, când preotulŭ gr. or. observă, că inscripția de pe cruce este maghiară. Elŭ, într'unŭ modŭ necuviinciosŭ unui creștinŭ, a isbucnitŭ în amenințărĭ și a opritŭ hotărîtŭ de-a se pune în cimiterulŭ valahŭ o cruce cu inscripțiă maghiară. Bărbatulŭ maghiarŭ a făcutŭ repețite încercărĭ, sĕ liniștéscă pe preotŭ, dér nu i-a succesŭ. Atuncĭ elŭ a recursŭ la fisolgăbirĕulŭ, care numai cu forța brachială a pututŭ liniști pe preotŭ și a pune crucea. Ei așadéră ne urĕscŭ și dincolo și dincóce de mormêntŭ. (Adevĕratŭ! Așa e! în stânga). Ei n'au cu noi nicĭ măcarŭ unŭ singurŭ sentimentŭ comunŭ; alta este suferința lorŭ, alte bucuriile și alta credința în viitorŭ (Adevĕratŭ! Așa e! în stânga.) Astfelŭ e în părțile ardelene societatea română: cu astfelŭ de concepte, cu astfelŭ de isolare. Și eu vĕdŭ în acésta o aparițiune fórte îngrijitóre, pentru-că dela societatea împărțită în teritorii de rassă — décă noi nu vomŭ fi treji — până la dĕrimarea unității politice a patriei nóstre, este numai unŭ pasŭ. Și politicesce ei nicĭ n'au altŭ scopŭ, decâtŭ derîmarea acestei unitățĭ. In nisuința acésta a lorŭ le stă în cale coróna maghiară — ei, dér ei mergŭ la împĕratulŭ austriacŭ (Mișcare în stânga estremă); le stă în cale legislativa maghiară — ei, dér ei nu se înfățișéza aicĭ, ci mergŭ înaintea forului opiniunei publice europene; în calea lorŭ stă întregŭ organismulŭ guvernării maghiare — ei, dér ei calumniézá peste mĕsură tótă ramificația acestei guvernărĭ, așa că d. e. în „Replica", ce s'a rĕspânditŭ prin multe mii de mânĭ, sĕ susține despre justiția maghiară, că judii maghiarĭ, cu ocasia comasațiunilorŭ, iau cu decile și sutele jugherele de pămêntŭ dela țĕranii românĭ și-lŭ dau nobililorŭ maghiarĭ scăpătațĭ (Mișcare în stânga estremă) Sĕ mai adaugemŭ la acésta, că ei îșĭ facŭ cercurĭ electorale în ținuturile române, facŭ alegerĭ sistematice și adunându-se în Sibiiu, se presentă ca o dietă cu organismŭ regulatŭ, aducŭ hotărîrĭ politice, pe carĭ le recunoscŭ de obligatore (Adevĕratŭ! Așa e! în stânga estremă). O astfelŭ de hotărîre, și încă cea mai însemnată, este *pasivitatea,* pe care o susținŭ de două decenii și care în esența ei nu este altceva, decâtŭ *negarea pe față a legilorŭ esistente* (Vii aprobărĭ în stânga estremă) Se mai considerămŭ apoi, că ei pretindŭ corpŭ de funcționari deosebitŭ, universitate româna deosebită pe cheltuiala statului maghiarŭ, că ei nu recunoscŭ nicĭ una dintre legile nóstre referitóre la uniune, pe motivulŭ, că Românii n'au luatŭ parte la aducerea acestorŭ legĭ. Din potrivă însĕ, ei țină de obligatóre decisiunile adunării poporale române, ținută în Maiu 1848 la Blașiu, și pe basa acelorŭ hotărîrĭ pretindŭ autonomia Ardealui, și în cerculŭ acestei autonomii, organisarea națiunei române.

Décă tóte acestea le luămŭ în considerare, e imposibilŭ a nega, că aicĭ stămŭ față în față cu tendințe distrugĕtóre de statŭ (Adevĕratŭ! Așa este! în stânga estremă). Ei voescŭ a forma o națiune română, pe lângă națiunea maghiara; a face din Ungaria, politicesce unitară, unŭ statŭ federativŭ. In astfelŭ de împrejurărĭ a dice din loculŭ celŭ mai înaltŭ, celŭ mai normativŭ, că între naționalitățĭ decurge lupta și prin acésta a pune și pe națiunea maghiară între naționalitățĭ, a-o presenta astfelŭ, ca și când națiunea maghiară ar sta în raportŭ de coordinațiune cu naționalitățile locuitóre în patriă — este nu numai